

Tidebønn i Norge

Det skulle være min oppgave å gjøre rede for stillingen i Norge med hensyn til tidebønn og gregoriansk sang. Det skulle være en grei og lett oppgave, for forholdene er enkle og oversiktlige hos oss.

Det er faktisk først i den siste generasjon at fornyelsen av tidebønnen og den gregorianske sangen har begynt hos oss. Og da stod vi helt på bar bunn. Det har ihvertfall i de siste 150 år ikke vært noen levende tidebønnstradisjon hos oss i Norge.

Forfallet av tidebønnen i Norge faller sammen med et liturgisk og kirkemusikalsk forfall. Men mot slutten av forrige århundre finns hos oss en våknende interesse for liturgi og kirkemusikk, en interesse som senere kom tidebønnen og den gregorianske sangen til gode

Det begynte med at man ville gi våre bigudstjenester en bedre form. Den drivende kraft i dette arbeidet var presten Alf Fasmer Dahl, som i årene 1920–24 utga flere vespergudstjenester. Han hentet sine forbilder først og fremst fra den såkalte "vesperbevegelse", som også er kjent i de andre nordiske land. Disse vespergudstjenester er blitt karakterisert som "en blandning av koralaften, konsert og underholdning", med "noe for alle" – en opphopning av heterogene liturgiske og musikalske former og elementer: Koraler, folketonen, utdrag av korverker, romanser, stubber av grego-

rianske sanger, – med tekstlesninger og bønner som strukturbestemmende ledd.

Fasmer Dahl utga vesperer for hele kirkeåret, men disse er ikke blitt offentlig autorisert eller innført. Men enkelte steder var de svært populære i mellomkrigsårene. Idag brukes de neppe mer.

Fra mine guttedager husker jeg slike vesperer som jeg måtte delta i sammen med min far, som var en venn og beundrer av Fasmer Dahl. Det jeg aldri kan glemme er den glød og begeistring han viste for saken. Man kunne ikke unngå å bli grepet når han forrettet sine vesperer.

Det arbeid som var påbegynt av Fasmer Dahl, førte til at den nye utgaven av Messebok for Den norske kirke, som kom i 1925, fikk et vespertillegg, som det heter. Her er gitt plass for de 9 salmetoner, samt mønster for en festvesper. Ut fra vårt syn får vi i alle fall si at det er av største betydning at grunnelementene av den gregorianske sangen har fått sin plass i messeboken. Dermed er den autorisert i kirken. Vi som driver en del med den sungne tidebønn idag, blir stundom beskyldt for katolisisme. Men det er jo lett å tilbakevise dette i og med at vi kan henvise til at vi har mønsteret for denne sang i vår messebok.

Det neste viktige ledd i utviklingen av den gregorianske sangen i Norge er: Liturgisk musikk til minnegudstjenester, utgitt til Olavsjubileet i 1930, altså til

900 års minnet for kristendommens innførelse i Norge. Denne liturgiske musikk er bemerkelsesverdig på grunn av den utstrakte bruk av gregoriansk sang. Den har hatt stor betydning for arbeidet med den gregorianske sangen i Den norske kirke.

Et videre skritt i samme retning er: "Vesperale for Den norske kirke", som utkom i 1941 ved dr. O. M. Sandvik. Her gis også mønstre for vespere til kirkeårets forskjellige tider.

Den siste publikasjon med gregoriansk sang hos oss, har nok hatt den største betydning, nemlig: "Antifonale til ukens aftnebønner", utgitt i 1949 av sokneprest Agnar Sandvik. Her er den gregorianske sang lagt enkelt og praktisk til rette for ukens completorier. Den er ikke beregnet på kirkemusikalske eksperter, men på alminnelige mennesker.

Det skal ikke meget musikalsk innsikt til for å gripe disse toner. Dessverre har dette antifonale vært utsolgt i lengre tid. Dette sier jo litt om interessen. Sandvik har til hensikt å utgi nytt antifonale i nærmeste fremtid. Dette antifonale blir brukt ved egentlige completorier, samt ved forskjellige aftengudstjenester og også ved tilstelninger utenfor kirken.

Den institusjon som særlig har arbeidet for den gregorianske sangen i Norge er Musica Sacra, en sammenslutning av organister og prester som arbeider for kirkemusikalsk fornyelse. Musica Sacra ble stiftet i 1952 og har alle våre ledende kirkemusikere som medlemmer. Musica Sacra har et liturgisk kor, som i høy grad har bidratt til å gjøre den sungne tidebønn, først og fremst completoriet kjent i Norge. I Oslokirkene har Musica Sacra i

en årrekke holdt koralaftener og liturgiske aftener, avsluttet med completorium. Gang på gang er vespere og completorier overført i radio, ikke minst Olsok-vespere som har særlig god tradisjon hos oss.

Ellers kan nevnes at i ganske mange kirker i Norge arrangeres stadig musikkandakter med gregoriansk innslag. I min egen kirke, Glemmen kirke, har vi drevet med dette i mange år. Ofte avslutter vi en musikkandakt med completorium etter Sandviks antifonale. På denne måte blir folk kjent med den gregorianske sangen med små "kvanta" ad gangen.

Videre blir det alltid sørget for gregorianske tidebønner ved de store sangfester. Det har skjedd ved begge våre rikskirkesangfester, i Bergen i 1958 og i Oslo i 1961, samt ved den internasjonale, lutherske kirkemusikk-kongress i Oslo i 1958, hvor hver stor konsert ble avsluttet med sunget completorium. Disse completorier gjør alltid sterkt inntrykk.

Også ved de store dager i folkets og kirkens liv har man grepet til elementer av tidebønnen og den gregorianske sangen for å skape den rette høytid. Det gjelder Kong Håkons begravelse og Kong Olavs signing i Nidarosdomen og minnehøytiden i forbindelse med 800 års minnet av erkebispestolens opprettelse i Nidaros. Det samme gjelder olsokfeiringen i Nidarosdomen. — I slike stunder skjønner man ihvertfall hvilke verdier vi har i tidebønnen og den gregorianske sangen.

Jeg vil også nevne at noen av våre nålevende kirkemusikere i høy grad bygger på den gregorianske sangen, ikke minst gjelder dette organisten og komponisten Egil Hovland, som er den mest

produktive kirkemusikk-komponist i Norge for tiden. Han har komponert en hel del motetter med gregoriansk karakter. Målet er en motett for hver søndag og helligdag i kirkeåret. Videre har han laget gregorianske introitus for noen søndager. Her anvender han direkte romerske mønstre.

Når det gjelder den gregorianske sangen, har også vi det å kjempe med at dette er "katolsk". Jeg vet om kirkekor som ikke vil synge gregoriansk nettopp fordi de mener at dette er katolisisme. Også i kirkekor som praktiserer gregoriansk sang, er det alltid dem som oppjonerer overfor denne sang. Dessutom har vi en sterkt utbredt tradisjon av lettere sentimental og romantisk religiøs musikk å kjempe med. Men vi får håpe at saklig opplysning vil gjøre sin virkning. I det lange løp vil den gregorianske sangen uten tvil få innpass i kraft av sin egen tyngde.

Hittil har vi for det meste beskjefteget oss med den gregorianske sangen. Det har falt naturlig å gjøre det. Rent historisk kommer også fornyelsen av gregoriansk før fornyelsen av selve tidebønnen hos oss. Dertil har fornyelsen av den gregorianske musikken nådd lenger enn tidebønnen.

Det var vel først i 1920 årene at de første spedte og spredte forsøk ble gjort for å gjeninnføre den egentlige tidebønnen hos oss. Tidligere tiltak har vært preget av 2 opptredende parter, liturg og kor, mens forsamlingen for øvrig var passiv.

Den høykirkelige sammenslutning Pro Ecclesia som ble stiftet i 1920 årene gikk inn for tidebønn, både i den sungne og

leste form. Pro Ecclesia fikk også i stand det første retreat som er holdt i Norge i etterreformatorisk tid, og her hadde selv sagt tidebønnen sin naturlige plass.

Etterat Pro Ecclesia ble oppløst i begynnelsen av 1930 årene, var det først og fremst Ordo Crucis, som ble stiftet i 1933, som var interessert i tidebønn. De brukte den særlig på sine helgedager (retreats). Idag er situasjonen den at det bare er meget få medlemmer av Ordo Crucis som er interessert i tidebønn og dens utbredelse.

Den mann som fremfor alle har bidratt til tidebønnens utbredelse hos oss er sokneprest Agnar Sandvik, tidligere res. kap. ved Nidarosdomen. I 1949 ga han ut tidebønnsboken: "La oss alle be", etter svensk mønster. Samme år ga han ut: "Antifonale till ukens aftenbønner". Begge disse publikasjoner har vært utsolgt i flere år. Dette viser at det tross alt er en viss interesse for tidebønnen i Norge. Tidebønnsboken ble trykt i ca. 1200 eksemplarer.

Denne tidebønnsbok inneholder 4 tidebønner for hver dag i uken, morgenbønn, middagsbønn, aftensang og aftenbønn (laudes, sext, vesper og completorium). Inndelingen er som i den svenske tidegården. Men avdelingen for kirkeåret er minemal.

Sandvik arbeider med en ny utgave som skal bli atskillig større, særlig blir avdelingen for kirkeåret betydelig utvidet. Antifonalet skal også komme ut på nytt. Vi gleder oss til å få begge disse nye utgaver, for arbeidet for tidebønnen i Norge blir i høy grad bremsset på grunn av at vi mangler tidebønnsbøker.

Det videre arbeid for tidebønnens ut-

bredelse hos oss kommer i første rekke til å bli gjort av nyopprettede kommuniteter: Oremus og Disippelkretsen. Det første står på Den norske kirkes grunn, det andre er interkonfesjonelt.

Oremus er et bønne- og arbeidsfelleskap innen Den norske kirke, og er programforpliktet til å arbeide for tidebønnen. Våre samvær blir innrammet av tidebønn, vesper og completorium. Tidebønnen går også som en rød tråd gjennom våre retreats og konventer. Brødre og søstre skal også lese minst 1 tidebønn hver dag. De fleste av oss kan bekjenne at det er blitt mer orden i vårt bønneliv etterat vi fikk det inn i tidebønnens form og regelmessighet.

Ellers har Norges kristelige studentforbund betydd meget for at særlig academici kunne bli kjent med tidebønnen. Det var her mange av oss som idag er interessert i tidebønn, fikk den første kontakt med den. I slutten av 1940 årene var det regelmessig tidebønn i Studenterforbundets kapell. Etter noen års stans, kom den i stand igjen og praktiseres igjen regelmessig et par dager i uken.

Også på Menighetsfakultetet har en liten gruppe studenter begynt å lese tidebønn. Grunnstammen kommer fra Oremus.

For øvrig finns noen interesserte ungdomsgrupper i Oslo.

Videre praktiseres tidebønn på en del skoler. Selv har jeg i flere år innledet religionstimene på Den høyere skole med morgenbønn i tidebønnens form. Dette har vakt stor interesse blandt elevene.

Det som ennå mangler, er å få tidebønnen til å bli en menighetssak. Det finns ennå ikke en kirke i Norge hvor det leses tidebønn hver dag. Men mer sporadisk skjer det. En gang pr. uke eller en gang annenhver uke skjer det ihvertfall i et par kirker.

En spesiell vanskelighet i arbeidet med utgivelse av tidebønnsbøker hos oss er sproget, som er i en rivende utvikling. Det gjelder begge våre sprog, bokmål og nynorsk.

For tiden arbeides det med ny bibeloversettelse. Under oversettelsen av Davidssalmene har man lovet å ta hensyn til at de skal synges gregoriansk. Det er jo meget å glede seg over.

I det store og hele må det hos oss gjøres et grunnleggende arbeid med hensyn til sprog og musikk og deres innbyrdes forhold.

Forholdene skulle igrunnen ligge ganske godt til rette hos oss med hensyn til utbredelsen av tidebønnen og den gregorianske sangen bare vi har det nødvendige material. Det må som nevnt, i første rekke bli kirkelige kommuniteter og sammenslutninger som må bli føregangsmenn. Det er viktig å søke å få denne bønneform innført i skolene, hvor den vil bli til stor hjelp for lærerne, bare de blir oppmerksomme på den.

Det er en stor og skjønn oppgave å gå inn for. Og vi nordmenn er særdeles glade for det nordiske samarbeidet på dette området. Det er vårt ønske at det må fortsette, både i omfang og i intensitet.

Lyder Bergesen